

Játsszunk zenét 2024. IV/2 Olvasmányos felkészülési anyag

A XVIII. század Bécsi klasszicizmusa után az egész 19. századot magában foglaló új nagy korszak következett, a **Romantika** időszaka. Neve a francia **roman** szóból ered. Fordítása: **Regény**, tágabb értelmezés szerint: **Regényesség**.

Célunk most a 19. század romantikus zenéjének áttekintése. Azért, hogy áttekintésünk teljes lehessen, eltérünk az események időrendi sorrendben következő vizsgálatától. Vizsgálódásunk tárgya néhány kiemelt forma, műfaj, mű, kiemelt, történés, kiemelt zeneszerző lesz. Ezek segítségével lesz teljes ismereteink összefoglalása.

Kezdjük ismerkedésünket egy Európa keleti részében elterülő nagy országgal, amelynek zenéjével eddig kevesebbet foglalkozhattunk a többinél. Ám ez nem véletlen. Európa országai közül Oroszországban volt a legnagyobb a nyomor, a szellemi elmaradottság. A 19. század közepén azonban **Oroszország** is felzárkózott Európa zeneművészetéhez. Kezdetben ugyan az olasz és francia opera dominált, de ugyanakkor példát is mutatott, formai és tartalmi elemeket kölcsönözve segítette az orosz zeneművészet ébredésének törekvéseit.

--- A XIX. század második felében Oroszország olyan nagy fejlődésnek indult, hogy virágzó művészi zenéje elérkezett aranykorába. Nagy szerepe volt ebben a tehetséges új zeneszerző nemzedéknek. Köztük Mihail Ivanovics Glinkának, az orosz zenei hagyományok megteremtőjének. A legjelentősebbek egyike volt Dimitrij Dimitrovics Sosztakovics és hosszú sorban sorolhatnánk a többieket, Kettőt közülük mindenképpen említenünk kell. Az első az orosz zenei romantika legsokoldalúbb egyénisége **Pjotr Iljics Csajkovszkij**. Művészetében egyesítette a nyugati romantika vívmányait az orosz nemzeti hagyományokkal. Zenei stílusának eredetisége az orosz népi melódiakincsen alapuló közvetlen zeneművészet. Világhírű lett.

Szimfóniái, versenyművei, balettjei ma is a közönség kedvelt műsorszámái. Ezek közé tartozik **B-moll zongoraversenye** is.

A másik romantikus nagy orosz zeneszerző **Modeszt** (Mogyeszt) Muszorgszkij, az orosz zeneirodalom és operairodalom kimagasló személyisége. Művei operák, kórusművek, dalok, zongoraművek, zenekari művek. Idézett operáját – **Boris Godunov** - Alexandr Puskin hasonló című drámája nyomán írta.

Muszorgszkij volt a **nagy orosz ötök** csoportjának alapítója. Rajta kívül tagjai voltak Milij Balakirjev, Cesar Kjui. Rimszkij-Korszakov, Alexander Borogyin.

--- Új témakörünk a nyugati zene keletre áramlásának folyamata a 19. században. Történeti elnevezése: **Európa kitágulása**. A romantika korszakában ez az áramlás kiterjedt észak-Európára: **Norvégia, Finnország** - Közép-Európára: **Csehország, Lengyelország, Magyarország** – és Kelet-Európára: **Oroszország**.

--- Új témakörünk: **nemzeti zene és nemzeti opera**. A belépő országok zeneszerzői újabb irányzatot hoztak létre: Műveiket saját nemzetük zenei arculatára építették. A finn **Jean Sibelius** még zenekari művének címéül is saját országa nevét adta: **Finlandia**. **Erkel Ferenc** operáinak zenéjében helyet kapott a **verbunkos** muzsika.

--- Új témakörünk: a romantika négy kiválasztott jellemzője.

1. A roman szó a **regényességre** utal-
2. A muzsikusok **szabad művészek** lettek.
3. A hangszerjáték virtuózai **ünnepelt előadók** lettek.
4. A romantika egyik fontos programja az elődökkel kapcsolatosan **műveik bemutatása**.

--- Újabb témakörünk: a romantika négy kiválasztott stílusjegye.

1. Az egyén belső világának kivetítése – **Erős érzélemvilág.**
2. Emberi érzelmek – öröm bánat, szenvedés, magány – kifejezése a művekben korban és időben – **Énközpontúság.**
3. Küzdelem a sorssal – **Tragikus elem.**
4. Titokzatos történések – **Meseszerűség.**

---Témaváltás. A romantika korában háromféle módon is fejlődött a műfajok megjelenése.

1. A „**dal**” például évszázadok óta élt már a zene világában, a 19. század mesterei tették egyenrangúvá a magasabb rendű műfajokkal. Legnagyobb mestere **Franz Schubert** volt, akinek egyik leghíresebb dala az **Erlkönig - a Rémkirály.**
2. Annak a jellegzetes műfajnak a neve, amelynek hangulatot, lelkiállapotot kifejező, bizonyos tánc típusokat követő darabjai már régóta megvoltak, „**Hangszeres karakterdarabok**”.
3. A XIX. században egy új műfaj keletkezett a zene történetében, egy szimfóniával rokon műfaj. Mássága abban jelentkezett, hogy egytétéles programzene volt és témáját irodalmi. képzőművészeti alkotásokból és természeti jelenségekből vette. Neve **szimfonikus költemény**, címe **Les preludes** (Lé prelúd), Megteremtője a XIX. század nagy magyar zeneszerzője, **Liszt Ferenc volt.**

--- Új téma: az opera a XIX. században szinte egyeduralkodóvá lett.

A romantika korában különösen két országban, Olaszországban és Németországban volt nagy szerepe az operának.

Olaszországban élt és alkotott a műfaj nagy alakja: **Giuseppe Verdi** (Dzsúszeppe Verdi). Sokak előtt ismeretes **Nabucco** című operája és az abban felhangzó Rabok kara. (Kórusmű)

--- A másik ország **Németország** volt. Ott élt és alkotott a zenedráma megteremtője, **Richard Wagner.** Életműve az opera történetének

nagy fordulatát jelentette. Operáinak témáit népének mondavilágából merítette. Idézetünk „**A Walkür**” című operájából való részlet: a **Walkürök lovaglása**.

---Téma váltás Záró témánk: a századforduló zenéje. A XIX. század utolsó harmadának legnagyobb hatású mozgalma az impresszionizmus volt. A zene művelői festői hatást kívántak elérni a hangok, hangzatok színfoltszerű kezelésével, a dallamvonalak tördelésével, az elmosódott ritmikával. Az irányzat legjelentősebb képviselője a világszerte ismertté lett **Claude Debussy** (Klód Döbüssi) volt. Zenéjében különös jelentőséget kapott a pillanat futó benyomása, egy napszak, egy illat pillanatnyi gondolattársítása. Mai emlékező műsorunkat Debussy **”A tenger”** című művének részletével zárjuk.

Vége